

GINEBRA, Jordi / MARTÍNEZ GILI, Raül-David / PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2000): *La lingüística de Pompeu Fabra*. Alacant: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: Universitat Rovira i Virgili. 2 vol. 754 p. (Symposia Philologica; 3).

L'obra que ressenyem recull els textos, revisats i sovint ampliat, corresponents a bona part de les conferències, ponències i comunicacions que es van presentar en el Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra», organitzat pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili en ocasió del cinquantè aniversari de la mort de Pompeu Fabra i celebrat a Tarragona del 14 al 16 de desembre de 1998. Els trenta-cinc treballs que hi figuren, malgrat l'heterogeneïtat dels temes tractats, o potser per aquesta raó, donen fe de l'actualitat i de l'interès que l'obra Fabra suscita entre la comunitat científica i la societat en general i, alhora, constitueixen una bona instantània de l'activitat investigadora actual dedicada a la lingüística catalana.

Aquesta obra consta de dos volums, de 342 pàgines el primer i de 412 el segon, i els treballs que s'hi apleguen es distribueixen, segons el tema, en tres seccions. A l'encapçalament del primer volum hi ha una nota breu de presentació seguida dels treballs de la secció dedicada a aspectes normatius, els quals estan repartits en dos apartats: el primer s'ocupa de la norma lingüística i de la tasca codificadora i gramatical de Fabra i el segon de les relacions entre llengües i dialectes. El segon volum conté els textos de les seccions dedicades a aspectes gramaticals i a aspectes lexicogràfics, respectivament. Dins de cada secció, els treballs s'ordenen per ordre alfabètic i tenen una mitjana de 20 pàgines. A continuació, donem raó de cadascuna de les aportacions seguint l'ordre de les seccions amunt esmentat.

El primer apartat de la secció dedicada a aspectes normatius comença amb l'aportació de Joan Armangué, «Pompeu Fabra i la lingüística a l'Alguer (1902-1913)», en la qual dóna a conèixer el

gramàtic alguerès Joan Pais (1875-1964) a través de l'epistolari que aquest gramàtic adreçà al folklorista català Rossend Serra entre 1901 i 1913. Amb l'anàlisi d'aquest epistolari, peça clau per a conèixer i entendre la història de la Renaixença a l'Alguer, Armangué ens mostra els progressos de Pais en l'elaboració d'una gramàtica de l'alguerès i també les dificultats que representa per a la seva tasca no disposar d'un model ortogràfic unificat que serveixi de marc de referència per a l'alguerès.

La comunicació que duu per títol «La influència d'Otto Jespersen en la lingüística de Pompeu Fabra» d'Antoni Arnal tracta de l'evolució de Fabra com a gramàtic. Mentre que en les gramàtiques dels anys 1912 i 1918 el mètode descriptiu de Fabra és molt dependent dels principis tradicionals de la gramàtica llatina, en les obres més tardanes aborda la descripció gramatical des d'una perspectiva sintàctica i posa l'accent en l'eficàcia comunicativa de la llengua. Segons Arnal, aquesta evolució de Fabra és deguda en bona part a la lectura de l'obra de Jespersen, especialment de *Growth and structure of the English language* (1905) i de *The philosophy of grammar* (1924), com es desprèn de l'acarament que fa l'autor d'aquest treball de passatges paral·lels de les obres d'ambdós lingüistes.

Joshua Fishman, en la conferència titulada «Fabra, el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906 i el fenomen dels primers congressos en general», analitza el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana bo i posant-lo en relació amb altres primers congressos. Aquest tipus de trobades, diu Fishman, s'organitzen per a llengües que estan supeditades a una altra de més forta amb l'objectiu de reforçar-ne la independència. Naturalment, les concomitàncies polítiques inherents als objectius dels primers congressos en comprometen sovint els resultats i són causa del fracàs de molts d'ells, perquè a la pràctica poden quedar en no res. En canvi, en el cas català l'aspecte preponderant del Primer Congrés va correspondre a la planificació del corpus lingüístic i les decisions que s'hi prengueren es van materialitzar en un termini molt breu, dada que confirma l'èxit d'aquella trobada.

L'objectiu de Josep Maria Mestres en la comunicació que porta per títol «La norma lingüística i el *Diccionari general de la llengua catalana*» és verificar la funció del diccionari Fabra com a obra normativa. Després d'identificar els components de la macroestructura i la microestructura del diccionari Fabra on es reflecteix la norma, constata que els aspectes més ben atesos en el diccionari des del punt de vista normatiu són l'ortografia i la morfologia, mentre que la fonètica n'és gairebé absent. D'altra banda, un dels aspectes més interessants d'aquest treball és la reflexió sobre els límits de la prescripció lingüística. A propòsit d'això, Mestres diu que certs aspectes del diccionari relatius a les convencions ortotipogràfiques i a la variació lingüística, ara per ara, no és clar que hagin de ser considerats normatius.

La comunicació de Macià Riutort, titulada «L'ortoèpia catalana segons Pompeu Fabra», tracta de l'origen del que, en paraules de l'autor, «hauria d'haver estat la norma oral del català» i és encara ara una tasca a mig fer. Riutort posa en evidència que els principis ortoèpics adoptats per Fabra segueixen camins paral·lels a les solucions dels lingüistes que en aquells mateixos anys fixaren l'ortografia i l'ortoèpia alemanya. La coincidència en el temps i en l'esperit de totes dues normatives porta Riutort a formular la hipòtesi segons la qual Fabra hauria tingut esment dels debats ortogràfics i ortoèpics alemanys i, a més, els hauria utilitzat com a guia en la tasca normativitzadora del català.

En la comunicació que porta per títol «Una aportació de Fabra inadvertida: l'ortografia de les paraules compostes», Abelard Saragossà analitza la regulació bàsica de l'ortografia de les paraules compostes desenvolupada per Fabra en la gramàtica pòstuma i afirma que les causes que fan que la normativa actual sobre l'ús del guionet dins de les paraules compostes no acabi de ser del tot reeixida es poden atribuir a l'escàs desenvolupament de la teoria de la formació de paraules per composició, la qual cosa en dificulta la regulació ortogràfica, i a una mancança d'ordre metodològic consistent en el fet que la Secció Filològica, en el moment d'elaborar els criteris sobre l'ús del guionet, no partís d'aquella regulació.

Mila Segarra, en la ponència «Nova llum sobre les *Normes ortogràfiques* de l'Institut d'Estudis Catalans (1913)», analitza dos documents conservats a l'Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans

(IEC). El primer, titulat «Normes ortogràfiques aprovades per l'Institut d'Estudis Catalans en les sessions generals dels dies 15 i 16 d'abril de 1912», és un manuscrit que conté un text bàsic de les normes a partir del qual mossèn Alcover i Pompeu Fabra, que no havien pogut assistir a les sessions en què foren aprovades, esmenen el text i en refan alguns redactats. El segon manuscrit no porta títol i consisteix en una proposta de reforma de les *Normes ortogràfiques* de 1913 escrita per Fabra de pròpia mà. Gràcies a l'anàlisi d'aquests dos documents, Segarra determina molts aspectes poc o mal coneguts al voltant de la gestació de les *Normes*, com ara quin fou el paper de Fabra en la seva redacció, i, a més, ofereix al lector una visió molt precisa del procés d'elaboració d'aquesta normativa fins a assolir la forma actual.

En la conferència titulada «El manuscrit de la gramàtica pòstuma de Fabra», Joan Solà reporta els resultats d'acabar una trentena de pàgines del text original de la gramàtica pòstuma de Fabra amb el text de l'edició impresa. El material estudiat correspon, bàsicament, al prefaci de Coromines, editor d'aquesta obra, i a una part del capítol VII, dedicat als mots compostos. La part nuclear del treball de Solà està dedicada a estudiar problemes de transmissió textual de l'obra i a esbrinar la naturalesa de les lliçons divergents del manuscrit. En primer lloc, Solà constata que es desconeix bona part de la història del manuscrit així com del seu procés d'edició. En segon lloc, es planteja quin és l'abast de les intervencions de Coromines i de la Secció Filològica de l'IEC en el text de Fabra. L'acarament d'ambdós textos evidencia, per exemple, que Coromines no sempre assenyalà amb claudàtors les complecions fetes al text original, com assegura en el prefaci de la gramàtica, i que, davant la vacil·lació de Fabra en la grafia d'un mot compost, aquell la suprimí sense assabentar-ne el lector. Solà conclou dient que cal emprendre una edició crítica que doni compte dels aspectes materials i doctrinals més rellevants d'aquesta obra.

En la comunicació «Dos llengües per a Àlícia? (Entre els conceptes de *llengua literària* i *varietat estàndard*)», Marina Solís sosté que la llengua emprada en les versions d'*Àlícia en terra de meravelles* de Josep Carner (1927) i d'*Àlícia al país de les meravelles* de Salvador Oliva (1996) és diferent perquè el seu model de llengua també ho és. La versió de 1927 de Carner és artificiosa perquè l'única funció per a la qual estava habilitada la llengua aleshores era la funció escrita formal. La versió de 1996 d'Oliva és més senzilla perquè apareix en un moment en què la llengua catalana és usada per a tota mena de funcions i en què l'adquisició de models lingüístics es produeix a través dels mitjans de comunicació audiovisuals, els quals privilegien un model de llengua planera. Això prova, segons Solís, que el canvi funcional i estilístic de la llengua estàndard afecta també la modalitat lingüística emprada pels escriptors.

Clou el primer apartat dedicat a aspectes normatius l'aportació d'Aina Torrent-Lenzen, «Reflexions entorn del concepte de *norma lingüística* als Països Catalans», en la qual proposa que en una futura revisió de la norma lingüística es tornin a plantejar les relacions entre llengua escrita i llengua parlada per evitar un allunyament massa gros entre elles. A continuació, posa dos exemples no gaire encertats d'allunyament innecessari entre llengua parlada i llengua escrita propiciat per la normativa: un és el rebuig de Fabra a l'ús del *no* expletiu en oracions completives afirmatives amb el verb en subjuntiu dependent d'un verb de temor, com ara a *Tinc por que no arribin* i l'altre és el tractament poc satisfactori de les expressions col·loquials i expressives del català en el *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC.

El segon apartat de la secció dedicada a aspectes normatius conté quatre aportacions. La primera és de Maria Teresa García, es titula «La *Gramàtica francesa* de Pompeu Fabra: cap a la normalització del català mitjançant la comparació lingüística», i s'hi analitza una obra de Fabra poc coneguda, la *Gramàtica francesa* (1919). L'autora d'aquest treball destaca que la caracterització de la matèria fònica del francès s'hi dugui a terme a partir del so i no pas de la grafia. L'anàlisi d'aquesta gramàtica dóna peu a la formulació de la hipòtesi —que mereixeria un desenvolupament més precís— segons la qual els dots de Fabra per a observar els fenòmens lingüístics l'haurien portat a comparar les solucions d'altres llengües, sobretot del francès, i a adoptar-les per al català.

El treball de Joan Julià, «Pompeu Fabra, “eurofonetista”», és una excel·lent aproximació a la labor de Fabra en el terreny de la descripció fonètica del català i d'altres llengües.¹ L'interès de Fabra per la llengua oral l'emmenà a difondre la fonètica i l'ortoèpia catalanes al públic castellà en la *Gramàtica de la llengua catalana* (1912) i al públic francès en l'*Abrégé de grammaire catalane* (1928) i en la *Grammaire catalane* (1941), i també a donar a conèixer al públic català la pronúncia del francès i de l'anglès en sengles gramàtiques publicades els anys 1919 i 1924, respectivament. Julià demostra, mitjançant dades percentuals, que els continguts dedicats a la fonètica en les diverses gramàtiques fabrianes augmentaren progressivament, destaca la importància que el mètode descriptiu adoptat fos el de la relació so-grafia i afirma que el domini de Fabra en la descripció de la llengua parlada fa que moltes de les seves descripcions encara siguin vigents.

Georg Kremnitz, en la ponència «Pompeu Fabra i l'espai occitanocatalà», reflexiona sobre la incidència dels fets històrics en la delimitació de fronteres lingüístiques. Prenent com a cas d'estudi l'occità i el català, Kremnitz demostra que les raons perquè l'occità i el català no van convergir en una forma referencial única no s'han d'atribuir a l'evolució lingüística interna d'aquestes llengües, sinó als avatars de la història: el sotmetiment dels pobles occità i català a les corones de França i Espanya comportà que l'occità i el català perdessin cohesió interna i propicià l'allunyament mutu. Més tard, el marc polític-social dels respectius moviments renaixentistes impedí que es materialitzés la unitat d'ambdues llengües: d'una banda, la divisió dialectal de l'occità dificultava la tria d'una llengua referencial, i, per tant, feia impossible la integració de l'occità dins el conjunt occitanocatalà; de l'altra, el projecte de normalització lingüística de Fabra tenia una dimensió nacional que territorialment es corresponia amb el que ara coneixem com a Països Catalans i, doncs, n'excloïa l'Occitània.

Tanca aquest apartat la ponència d'Antoni Ferrando titulada «La presència dels dialectes territorials en l'obra de Pompeu Fabra», on examina el tractament de la variació diatòpica en l'obra de Fabra, sobretot en l'obra de codificació de la llengua estàndard. Ferrando analitza el concepte i l'ús del terme *dialecte*, l'evolució de l'actitud de Fabra envers els dialectes i la presència dels diferents parlars en el corpus gramatical fabrià i en el *Diccionari general de la llengua catalana* (DGLC). Es tracta d'un treball important on es revisa la doctrina composicional, polimòrfica i, sobretot, policèntrica de l'obra codificadora de Fabra. En essència, Ferrando argumenta que la presència progressiva dels dialectes en la tasca de codificació fabriana no és atribuïble a un millor coneixement de Fabra de la variació dialectal, sinó al fet de recórrer a les solucions de la llengua antiga, moltes de les quals són vigents en algunes varietats dialectals. Aquest criteri de selecció de dialectalismes preserva la unitat i la continuïtat de la llengua i assegura la compatibilitat de les opcions triades entre els diversos parlars, però tanmateix posa de manifest el paper subsidiari dels dialectes valencià i balear en la codificació de la llengua estàndard.

La secció dedicada a aspectes gramaticals conté vuit comunicacions més una ponència de Sebastià Bonet. En aquests treballs s'hi tracten, entre d'altres aspectes, qüestions relacionades amb el paradigma verbal fabrià, qüestions de representació de la sintaxi verbal en el DGLC, i també s'hi estudia la naturalesa dels aspectes sintàctics abordats per Fabra.

En el primer treball d'aquesta secció, «El tractament del significat dels temps verbals en l'obra de Pompeu Fabra», Núria Alturo constata que, tot i el coneixement que tenia Fabra de la subcategorització verbal segons temps, mode i aspecte, en la seva obra segueix la classificació verbal tradicional, i l'aspecte gairebé n'és absent. Fabra no dona una caracterització sistemàtica del significat dels temps verbals, sinó que es limita a fer aclariments relatius a la forma o a l'ús d'alguns temps. Únicament en parla a propòsit dels pretèrits perfet d'indicatiu i imperfet de subjuntiu i del pretèrit indefinit d'indicatiu i encara d'una manera superficial, per la qual cosa Alturo dedueix que

1. És una llàstima que en la transcripció fonètica d'alguns mots del treball de Julià s'hi hagin esmunyit caràcters no volguts que en destorben la lectura. És el cas de les vocals *o* de *loves* i *u* de *cuts* (p. 251), a les quals correspon el símbol [Λ].

en l'obra gramatical de Fabra, de caràcter eminentment prescriptiu, el coneixement de les nocions de temps, mode i aspecte no es tenia per indispensable.

El treball de Josep Artigas, «Interpretació genèrica i quantificadors», té poc a veure amb el tema central del Col·loqui, ja que Fabra només hi apareix quan l'autor examina les principals aportacions de les gramàtiques catalanes a l'estudi de les oracions genèriques. Artigas fa una anàlisi de les oracions genèriques basant-se en la teoria dels quantificadors generalitzats, segons la qual la interpretació genèrica no depèn dels sintagmes nominals presents en una oració, sinó d'un operador d'abast oracional que actua d'una manera semblant als adverbis de quantificació.

En el treball «Pompeu Fabra i la denominació dels temps compostos en català», Mar Batlle proposa de modificar les denominacions adoptades per la tradició gramatical catalana de *pretèrit perfet* per a *cantà* i *pretèrit indefinit* per a *ha cantat*, perquè no fan referència a l'estructura formal de temps compost i tampoc no s'adiuen amb els valors temporals de passat llunyà i passat proper.

Sebastià Bonet, en la ponència titulada «Fabra: sintaxi diferencial i interferència», analitza quantitativament i qualitativa els aspectes sintàctics estudiats per Fabra sobretot en la *Gramàtica de la llengua catalana* (1912) i en les *Converses filològiques* (1919-1928). Bonet observa que l'aproximació de Fabra a la sintaxi té un caràcter que ell anomena *diferencial*, car els temes que tracta estan relacionats amb fenòmens d'interferència amb l'espanyol, i que l'anàlisi aplicada consisteix a discriminar quins casos d'equivalència funcional són fruit de l'evolució de la llengua catalana medieval i quins es deuen a la influència de l'espanyol. En l'última part d'aquest treball, Bonet classifica les noranta-vuit qüestions sintàctiques interferencials localitzades a la *Gramàtica* i a les *Converses* segons el tipus de canvi sintàctic i les presenta agrupades per temes en deu taules amb la referència al paràgraf o al número de l'article de procedència i acompanyades de la valoració que feia Fabra de cada qüestió. Aquestes taules constitueixen una eina d'estudi molt eficaç amb vista a futures recerques sobre qüestions controvertides de sintaxi catalana.

En la comunicació titulada «El paradigma verbal fabrià (gramàtica de 1918) i les monografies verbals posteriors», Àngela Buj fa una anàlisi comparativa entre el model verbal de Fabra a la *Gramàtica catalana* (1918) i quinze monografies verbals d'arreu del domini lingüístic aparegudes després d'aquella i constata que la proposta polimòrfica, composicional i, doncs, integradora de Fabra pel que fa a la morfologia verbal no és la més difosa en les monografies verbals posteriors. El treball de Buj anava acompanyat d'unes taules sinòptiques que permetien copsar el tractament del polimorfisme verbal en les obres estudiades. Malauradament, els editors d'aquesta obra van decidir de prescindir-ne al·legant raons d'espai.

L'objectiu de Joan Costa en el treball «Pompeu Fabra, entre les parts de l'oració i les classes de paraules» és analitzar el concepte que tenia Fabra de les classes de mots. Com a gramàtic (i lexicògraf) prescriptiu, Fabra es manté fidel a la tradició, per això en el DGLC parla de «parts de l'oració» i de «parts del discurs», tot i que la lectura atenta que fa Costa de les definicions ja permet de copsar una concepció jeràrquica de les classes de mots. En canvi, com a lingüista teòric, Costa diu que Fabra es mostra crític amb la denominació de «parts de l'oració» i que reivindica el terme «classes de paraules» emprat com a sinònim de «parts del discurs».

El treball «Aproximació als exemples de les entrades verbals del *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra: representació de la sintaxi», d'Agustí Espallargas i Pere Montalat tracta de la funció polivalent de l'exemple lexicogràfic del DGLC per a representar informació sintàctica que no podia ser codificada d'una altra manera en una entrada convencional de diccionari. S'hi analitzen aspectes relatius a la representació de l'alternança ergativa i de la pronominalitat transitiva, així com també el recurs de Fabra als exemples per a habilitar construccions sintàctiques de la llengua antiga.

Josep Martines, en l'excel·lent i documentadíssima comunicació «Sobre una altra construcció sintàctica catalana força controvertida (I): “en + infinitiu” temporal al País Valencià», dóna compte de l'ús de la construcció «en + infinitiu [= INF]» amb sentit temporal, així com dels trets que la caracteritzen al País Valencià, basant-se principalment en dades de la parla viva. L'origen de la con-

trovèria a què fa al·lusió el títol d'aquest treball es deu, en part, a la norma fabriana que equipara les construccions «*al + INF*» i «*en + INF*» i recomana l'ús d'aquesta darrera, potser amb la intenció d'evitar la construcció concurrent del castellà «*al + INF*». Paradoxalment, a l'empara d'aquesta normativa, Martines ha detectat la introducció d'usos de «*en + INF*» amb valor causal propis del castellà «*al + INF*», mentre que els usos valencians genuïns de la construcció «*en + INF*» són essencialment temporals.

Clou aquesta secció l'aportació de Jordi Ginebra i Anna Montserrat, «El règim verbal en el diccionari de Pompeu Fabra», en la qual estudien l'organització de la informació sobre règim verbal en el DGLC. Aquesta comunicació s'emmarca dins el projecte d'elaboració d'un diccionari de règim verbal, els autors del qual són Ginebra i Montserrat, i té el mèrit d'abordar el tema des d'una vessant pràctica. Els autors d'aquest treball fan atenció als aspectes formals i conceptuals del règim verbal poc sistematitzats o desatesos del diccionari Fabra. Alguns aspectes del DGLC estan molt ben tractats, per exemple, l'anàlisi dels nombrosos usos verbals que queden sense especificar a causa de l'ús de codis de subcategorització poc precisos, però n'hi ha d'altres, com ara el valor de l'etiqueta «Abs.» ('emprat absolutament'), que denoten un coneixement més superficial del diccionari.

La secció dedicada a aspectes lexicogràfics reuneix onze comunicacions i una ponència. L'objecte d'anàlisi dels treballs és, naturalment, el DGLC, i s'hi desenvolupen anàlisis de lèxic específic i de representació lexicogràfica de les dades, qüestions relacionades amb l'estructura, les funcions i els destinataris del diccionari, i també aspectes sociolingüístics. Obre aquesta secció l'aportació de Victòria Alsina, «Les relacions lèxiques en el *Diccionari general de la llengua catalana*. Les definicions dels adjectius antònims referents a la cronologia», en la qual examina el tractament donat en el DGLC als adjectius que descriuen l'edat (*vell, nou, jove, antic, modern i recent*) i als substantius derivats d'aquells amb l'objectiu de determinar quina mena de relació antonímica s'estableix entre aquests mots, quins trets la caracteritzen i com és presentada en el DGLC. L'anàlisi d'Alsina ens fa veure d'una manera molt detallada que el tractament lexicogràfic dels adjectius que descriuen l'edat en el DGLC respon a una concepció moderna del lèxic i de les relacions lèxiques, ja que reflecteix amb exactitud els diversos tipus de relacions semàntiques que aquelles unitats lèxiques estableixen entre si.

Maria Bargalló i Cecili Garriga, en els treballs titulats «Notes sobre les idees lingüístiques en el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932) de Pompeu Fabra» i «Les marques d'ús al *Diccionari general de la llengua catalana*: l'Academia Española com a font?» fan una anàlisi contrastada del tractament de la terminologia gramatical i de les marques valoratives en el *Diccionario de la lengua española* (1925) de la Real Academia Española (DRAE) i en el DGLC de Fabra amb l'objectiu de determinar el grau d'influència del DRAE en el DGLC.

En la comunicació titulada «L'ordenació i la jerarquització de les accepcions en el *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra (DGLC)», Maria Bozzo i Gemma Pauné expliciten el criteri seguit en el DGLC per a estructurar el contingut dels articles de les entrades polisèmiques. L'acurada anàlisi duta a terme ens assabenta que els articles del DGLC presenten una estructura jeràrquica de dos nivells (accepcions i subaccepcions) i, menys sovint, una de tres nivells (superaccepcions, accepcions i subaccepcions) i que en l'ordenació d'accepcions es combinen els criteris semàntic, genètic i etimològic.

En la ponència titulada «Terminologia i diccionaris III. A propòsit del *Diccionari de la llengua catalana*», Teresa Cabré i Castellví reprèn el tema de la presència de la terminologia en els diccionaris de llengua general que ja havia exposat en dos treballs anteriors. Primer, dóna resposta a les qüestions de si cal que hi hagi terminologia en els diccionaris i, si és que sí, quina i quanta terminologia hi ha d'haver i com s'hi ha de representar. Després, determina si la presència de terminologia en els diccionaris és homogènia i sistemàtica i, per últim, presenta les conclusions derivades dels punts anteriors. Cabré constata que, del DGLC ençà, els diccionaris catalans contenen molta terminologia i que la presència dels especialistes en la selecció i la representació dels termes és molt explícita. Aquesta singularitat de la tradició lexicogràfica catalana entra en contradicció amb el mo-

del d'usuari dels diccionaris generals i amb les funcions específiques que una obra d'aquestes característiques ha de cobrir. Per evitar que es continuï confonent els especialistes amb els lexicògrafs i la terminografia amb la lexicografia, Cabré proposa una renovació de la metodologia lexicogràfica consistent a establir criteris objectius en la selecció de terminologia.

En la comunicació que duu per títol «Creativitat lèxica i avaluació lexicogràfica: contrastos entre el diccionari de Pompeu Fabra i el lèxic de Joan Brossa», Sandra Cuadrado examina cinc recursos de creació lèxica emprats per Brossa (extensió semàntica, manlleus, canvi de règim, neologia per derivació i neologia estilística) i els acara amb el model de llengua del DGLC amb l'objectiu de determinar en què s'aparta i en què convergeix la llengua de Brossa respecte de la del DGLC. De l'anàlisi de Cuadrado destaquem, en l'apartat dedicat a l'extensió semàntica, la reflexió, molt pertinent, sobre els límits entre ús figurat i fraseologisme i sobre el grau de lexicalització que ha d'assolir un ús figurat perquè aparegui definit en el diccionari. Menys encertada és l'anàlisi dedicada als canvis de funcionament gramatical, sobretot perquè Cuadrado treu conseqüències lingüístiques del fet que el DGLC no reculli l'ús pronominal de certs verbs quan l'absència d'aquesta informació ja queda justificada en el prefaci d'aquella obra.

Xavier Favà, en el treball titulat «El lèxic de la vinya al diccionari de Pompeu Fabra (DGLC)», fa una avaluació del lèxic ampelomímic del DGLC: hi detecta l'absència de moltes varietats de raïm que considera importants, qüestiona la presència de varietats amb escassa extensió dialectal i, amb vista a una revisió del diccionari, proposa la modificació gràfica d'alguns termes i la inclusió de doblats de termes que el DGLC ja inclou i que Favà considera prou difosos i documentats.

Esther Forgas, en l'aportació titulada «El component ideològic al *Diccionari de la llengua catalana*», analitza el DGLC com a vehicle transmissor d'opinions, creences i ideologies. Concretament, tracta dels diversos tipus de biaix ideològic presents en les definicions i exemples del DGLC. Tanmateix, els passatges del diccionari adduïts no sempre són il·lustratius de la mena de biaix analitzat.

El propòsit de Cristina Gelpí en la comunicació «Marcatge temàtic i usuari potencial al DGLC» és fer-nos veure que l'usuari potencial del DGLC està caracteritzat en les diverses parts que componen el diccionari. Unes vegades, aquesta caracterització és explícita, però altres vegades, cal inferir-la a partir de dades molt diverses, i és en aquesta tasca que Gelpí demostra unes excel·lents qualitats analítiques i expositives. A través de l'anàlisi duta a terme de la superestructura, la macroestructura i la microestructura del DGLC, el lector d'aquest treball podrà fer-se una idea força justa de la mena d'usuari potencial al qual s'adreça aquella obra, que no s'ha de correspondre per força amb el destinatari descrit per Fabra en el prefaci de la primera edició del diccionari com a «massa parlant catalana», ja que, com es desprèn de l'anàlisi de Gelpí, el DGLC requereix un usuari amb unes habilitats molt específiques.

Jordi Ginebra i Anna Montserrat fan una segona aportació titulada «Tractament de les unitats fraseològiques en el diccionari de Pompeu Fabra», en la qual reporten els resultats parcials d'una anàlisi en què estan treballant sobre la presentació i l'organització de la fraseologia en el DGLC. Els autors d'aquest treball constaten l'escassa presència d'unitats fraseològiques en el diccionari i donen com a possible explicació d'aquest fet la dificultat de representació d'aquestes unitats. Aquesta hipòtesi és molt versemblant, especialment si es tenen en compte els nombrosos aspectes de la representació de la fraseologia no prou ben resolta en el DGLC, com ara la dificultat d'identificar un fraseologisme d'un exemple, imputable a l'ús de solucions tipogràfiques no gens diferenciades. Tot i això, el problema detectat més important és la manca d'un criteri clar a l'hora d'establir els límits de les unitats fraseològiques, i aquest és, a hores d'ara, un dels grans problemes irresolts en l'àmbit de la lexicografia pràctica.

Per bé que el títol de la comunicació de Joan March, «Les aportacions de Pompeu Fabra i els seus col·laboradors al desenvolupament del llenguatge científic català modern (1901-1936)», fa referència a Pompeu Fabra, el treball està dedicat a assenyalar el paper destacat que tingueren Antoni Maria Alcover, els metges Josep Tarruella i Manuel Corachan i el farmacèutic i naturalista Àn-

gel Sallent en la creació del vocabulari científic català modern i la referència a Pompeu Fabra és del tot marginal.

Elisabet Solé, en la comunicació que duu per títol «Aproximació al tractament lexicogràfic dels noms col·lectius en l'obra de Pompeu Fabra», estableix els patrons definitoris dels noms col·lectius del DGLC a partir d'una descripció acurada de les definicions corresponents a aquest conjunt d'unitats lèxiques. Solé, que també ha revisat la noció de *col·lectivitat* en la *Gramàtica de la llengua catalana* (1912) i la *Gramàtica catalana* (1956), constata que el tractament dels noms col·lectius és més precís i exhaustiu en el DGLC que no pas en les gramàtiques, ja que hi són presents no només a partir de l'estructura morfològica, sinó també des d'una perspectiva semàntica i funcional.

Per cloure aquesta ressenya, volem assenyalar que la qualitat dels treballs aplegats i la diversitat dels temes que s'hi tracten fan d'aquest llibre una obra de referència important per a qualsevol estudi que vulgui aprofundir en algun aspecte de la tasca lingüística de Fabra. D'altra banda, també volem fer notar que les idees i iniciatives exposades en aquests treballs no han quedat reduïdes a una mera especulació teòrica, sinó que, d'ençà de la celebració del Col·loqui, ja n'hi ha algunes que s'han materialitzat o que són en camí de fer-ho. Destaquem, per la importància que té, la proposta, apadrinada per Joan Solà, d'emprendre l'edició crítica de la gramàtica pòstuma de Fabra. Aquesta proposta s'ha convertit, a la fi, en el projecte d'edició crítica del conjunt de l'obra fabriana, projecte monumental i, no cal dir-ho, de transcendència nacional. Ultra això, la celebració, l'any 2003, d'un segon col·loqui dedicat a la lingüística de Pompeu Fabra parla d'una manera prou eloqüent de la bona acollida que va tenir el primer i també de la utilitat d'aquest tipus de trobades.